

SOSYAL İLİŞKİLER AÇISINDAN SELAMLAMA

Tahir Tural

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Medenî bir insan olarak çevremizde yaşayan kişilerle sosyal ilişkilerimizde gözetmemiz gereken ahlâkî kurallardan biri de selamlaşmadır. Selamlaşma aynı zamanda sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)'in bizlere sünnet olarak bıraktığı en güzel hediyedir. Biz bu güzel hediyeyi, o güzel insanın güzel sözleriyle açıklamaya çalışalım.

Selâm; esenlik, barış, maddî ve manevî sıkıntılardan kurtulup rahatlamak demektir. Dinî terim olarak selâm; Müslümanların karşılaştıkları zaman, birbirlerine karşılıklı olarak sağlık ve esenlik dileklerini sunmaları, birinin diğerine "Selâmün aleyküm" (Selâm sizin üzerinize olsun, Allah her türlü kazadan ve belâdan korusun) demesi; diğerinin ise: "Ve aley-kümü's-selâm ve rahmetullahi ve berekâtüh" (Allah'ın selâmı, rahmet ve bereketi sizin de üzerinize olsun) diyerek birbirlerine yaptıkları duadır. Müminlerin birbirlerine yaptıkları dualar Allah katında çok değerlidir.

Selâmın önemi

Nitekim Yüce Allah selâm konusuna büyük önem vermiş ve selamlaşma ile ilgili birtakım prensipler koymuştur.

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا (86)

"Bir selâm ile selâmlandığınız zaman, siz de ondan daha güzeli ile selâmlayın; yahut aynı ile karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını arayandır."¹

Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.s) de, birçok hadislerinde selâmın önemi ve yaygınlaştırılmasının gereği üzerinde durmuştur.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ قَالَ « تَطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ » .

¹ Nisa, 4/86.

أن رجلا قال : يا رسول الله أى الإسلام خير قال تطعم الطعام وتقرئ السلام على من عرفت ومن لم تعرف

Bir sahabi Hz. Peygamber (s.a.s)'e: "İslâm'ın hangi işi daha hayırlıdır" diye sorduğunda, Rasulullah şöyle buyurmuştur:

"Yemek yedirmen, tanıdığına ve tanımadığına Selâm vermendir"²;

Yine Peygamber Efendimiz (s.a.s) şöyle buyurmuşlardır:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُوْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَفَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَمْرٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفَشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ » .

"İman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe, olgun bir imana sahip olamazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz; bir şeyi haber vereyim mi?

Aranızda selâmı yayınız!"³

"Şüphesiz ki, Allah katında insanların en iyisi, önce selâm verendir"⁴ hadisinden ise, selâm vermede acele etmenin daha sevap olduğu anlaşılmaktadır.

Gerek ayetlerden ve gerekse hadislerden anlaşıldığına göre; selâmı yaymak, insanlar arasında dostluk, sevgi ve barışın yaygınlaştırılması, Müslümanların kalplerinin birbirlerine ısındırılması bakımından son derece önemlidir. O hâlde, İslâm toplumunda dost ve ahbaplarla, arkadaş, tanıdık kısaca bütün Müslümanlarla sevgi, saygı ve samimiyet duygularının geliştirilebilmesi için, karşılıklı olarak selâm verip-almak gereklidir. Zira Rasulullah (s.a.s.) bu konuda şöyle emir buyurmuşlardır:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ .

² Buhari, İman, 6-20, Müslim, İman 63.

³ Müslim, İman 93.

⁴ Ebu Davud, Edeb. 133.

"Ey insanlar! Selâmı yayınız, yemek yediriniz, akrabalarınızla alâkanızı ve onlara yardımınızı devam ettiriniz. İnsanlar uyurken siz namaz kılınız. Bu sayede selâmetle cennete girersiniz"⁵

Selâmın dinimizde ne kadar önemli yer tuttuğunu göstermesi bakımından şu hadisi şerif çok anlamlıdır. Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuşlardır:

"Allah Teâlâ, Adem (a.s.)'i yaratınca ona: Git şu oturmakta olan meleklerle selâm ver ve senin selâmına nasıl karşılık vereceklerini de güzelce dinle; çünkü senin ve senin çocuklarının selâmı o olacaktır, buyurdu. Adem (a.s.) meleklerle: es-Selâmü aleyküm, dedi. Melekler; es-Selâmü aleyke ve rahmetullah, karşılığını verdiler. Onun selâmına "ve rahmetu'llâh"ı İlâve ettiler."⁶

Hadis-i şerifte açıkça görüldüğü gibi Allah Teâlâ, Hz. Adem (a.s.)'e cennette selamlaşmayı öğretiyor. Bu aslında onun çocuklarının yeryüzünde nasıl selamlaşacaklarının öğretilmesidir. İnsanlığa ilk öğretilen görgü kurallarından biri olan selâmı, Adem (a.s.)'in zürriyetinden Müslüman olanlar sürdürdüler. Peygamberimiz de bunu yaygınlaştırarak sürdürmemizi bizlere emir buyurdular.

قَالَ أَمْرًا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعِ أَمْرًا بِاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ وَعِيَادَةِ الْمَرِيضِ وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ وَإِجَابَةِ الدَّاعِي وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ وَرَدِّ السَّلَامِ.

Ebu Umâre Berâ İbni Âzib (r.a.) şöyle demiştir: Resulullah (s.a.s.) bize şu yedi şeyi emretti: Hasta ziyaretini, cenazeye iştirak etmeyi, aksırana hayır dilemeyi, zayıfa yardım etmeyi, mazluma yardımcı olmayı, selâmı yaygın hâle getirmeyi ve yemin edenin yemininin yerine gelmesini temin etmeyi.⁷

Cennette selamlaşma

İslâm dini selamlaşmaya o kadar önem vermektedir ki, cennette dahi Müslümanlar karşılaştıklarında birbirleriyle selâmlaşacaklardır. Hatta cennette melekler dahi onlara selâm verecektir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَسَيَقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاؤُهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ

فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿73﴾

⁵ Tirmizî, Kıyamet 42.

⁶ Buhari, Enbiya 1; İsti'zân 1; Müslim, Cennet 28.

⁷ Nesai, Eymân ve Nuzûr, 13., Müslim, Libâs.

"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise, bölük bölük cennete sevk edilir, oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara: "Selâmün aleyküm, tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya, derler."⁸

الَّذِينَ تَتَوَفَّيهِمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿32﴾

"Takva sahipleri o kimselerdir ki, melekler, canlarını hoş ve rahat hâlde alırlar. Kendilerine "selâmün aleyküm" yapmış olduğunuz güzel işlerin mükâfatı olarak cennete girin..."⁹ derler.

Selamlaşmanın şekli

Peygamberimiz (s.a.s.) ve sahabe-i kiram,

birbirleriyle karşılaştıkları vakit selâm verirlerken "es-selâmü aleyküm" alırlarken de "ve aleyke's-selâm veya ve aleykümü's-selâm" cümlelerini kullanarak selâmlaştıkları bütün hadis kaynaklarında yer almaktadır. Ayrıca selâm verirlerken "harfu't-tarif=belirlilik takısı" kullanmadan "selâmün aleyküm" şeklinde de verdikleri olmuştur. Şu hadis-i şerifte selâm verme ve almanın nasıl yapılacağı bildirilmektedir.

İmrân İbni Husayn (r.a.) şöyle dedi: Nebî (s.a.s.)'e bir adam geldi ve: es-Selâmü aleyküm, dedi. Hz. Peygamber onun selâmına aynı şekilde karşılık verdikten sonra adam oturdu. Nebî (s.a.s.): "On sevap kazandı" buyurdu. Sonra bir başka adam geldi, o da: es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah, dedi. Peygamberimiz ona da verdiği selâmın aynıyla mukabelede bulundu. O kişi de yerine oturdu. Hz. Peygamber: "Yirmi sevap kazandı" buyurdu. Daha sonra bir başka adam geldi ve: es-Selâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh, dedi. Hz. Peygamber o kişiye de selâmının aynıyla karşılık verdi. O kişi de yerine oturdu. Efendimiz: "Otuz sevap kazandı" ¹⁰buyurdular

Bu hadis-i şerif, Peygamber efendimizin huzurunda gerçekleşen selâm alma ve iade etme şekilleri ile fazilet açısından üstünlüklerini ortaya

⁸ Zümer, 39/73.

⁹ Nahl, 16/32.

¹⁰ Ebu Davud, Edeb 142; Tirmizî, isti'zân 2.

koymaktadır. "es-Selâmü aleyküm" cümlesiyle on sevab kazanılırken, ilâve edilen her lafza karşılık, Allah katında on sevab daha artırılıyor.

وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ

ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿54﴾

"Ayetlerimize inananlar sana geldikleri zaman onlara şöyle söyle: Selâmün aleyküm Rabbiniz rahmeti kendi üzerine yazdı. Sizden her kim bilmeyerek bir kötülük işleyip de sonra arkasından tövbe eder, kendini düzeltirse, muhakkak ki O, bağışlayan, esirgeyendir"¹¹

Ayet-i kerimede görüldüğü gibi Allah Teâlâ, Peygamberimize yanına gelen Müslümanlara selâm vermesini emrediyor. Bu ise, selamlaşmanın dinimizde ne kadar önemli ve faziletli bir iş olduğunu ifade eder.

Sahabeden Kelde b. Hanbel Peygamberimiz (s.a.s.)'e gelerek o, evde iken izin istemeden içeri girer ve selâm vermez. Resulullah (s.a.s.) "Çık, önce es-Selâmü aleyküm de, sonra gireyim mi diye sor?", buyurdu. O da es-Selâmü aleyküm, girebilir miyim? der. Bunun üzerine Nebî (s.a.s.) ona izin verir, o da İçeri girer"¹²

Selâm yerine başka kelime veya cümle kullanma

Her milletin bir selamlaşması vardır. İslâm milletinin selamlaşması da karşılaştıklarında "-es-selâmü aleyküm-" cümlesi ile olan selamlaşmadır. Zira Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuşlardır: "önce selâm sonra kelâm"¹³ gelir.

Selâmın yerini "merhaba, günaydın, tünaydın, hayırlı günler vb." kelime veya cümleler dolduramaz. Ancak selâm verdikten sonra bu kelimeleri kullanmakta sakınca yoktur. Örneğin "yer genişliği" anlamındaki "Merhaba" selâmlama değil bir ağırlama terimidir. Bu itibarla gelen birisine "merhaba" denir. Yani; darlık çekmeyesin, geniş olasın, rahat edesin... şeklinde gelene karşı önem verildiğinin ve onlar için değerli olduğunu ifade sadedinde bir ağırlama tarzıdır ki, Anadolumuzda yaygın bir âdettir. Görüldüğü gibi bu anlamdaki bir

¹¹ En'am,6/ 54.

¹² Ebû Dâvûd, Edeb 137.

¹³ Tirmizi, İstizan ve Adab, 11.

kelimeyi, uzaktan gelenin selâm olarak söylemesinin anlamı yoktur. Gelen, selâm verir. *وَإِذَا حُيِّئْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا*. Bulunanlar selâmı "aynen, ya da daha güzeli ile" iade ederler.¹⁴ Sonra da "merhaba" derler. Bu, işaret ettiğimiz gibi onu ağırlamak ve ona iltifat olmuş olur. "Merhaba" terimi, bu anlamda Rasulullah Efendimiz (s.a.s.) tarafından da çokça kullanılmıştır.

Abdü'l-Kays kabilesinin elçileri (Bahreyn taraflarından) Peygamberimiz (s.a.s.)'in huzuruna geldikleri zaman: "Siz kimlerdensiniz?" yahut "Nerenin elçilerisiniz?" diye sordu. "Biz Rebîa (kabilelerin) deniz." dediler. Peygamberimiz de kendilerine "Merhaba = Hoş geldiniz, (Allah sizi) utandırmasın, pişman etmesin." buyurdu...¹⁵ İslâm âlimleri de bunlara dayanarak, gelenin selâmı alındıktan sonra ona "merhaba" demenin de müstehap olduğu hükmünü çıkarmışlardır, (ibn Hacer, agk.; Aynî, Umedetü'l-Kârî, 1/355) Anadolu'muzum hemen her yerinde, sünnetten kaynaklanan bu güzel uygulama devam etmektedir. Bir gelenek olarak değil de, sünnette yer aldığını hesaba katarak söylenmesi hâlinde söyleyene sevab da kazandırır.

Selamlaşmanın hükmü

Müslümanlar arasında, bir dostluk ve iyi niyet işareti olan selâmı vermek sünnet; almak ise farzdır. Bu hüküm, selâmın müminler arasında ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Selâm verilir ve alınırken sesli olarak alınıp verilmelidir.

Selamlaşma adabı

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in selâm ile ilgili uygulamaları şöyledir:

« أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « يُسَلِّمُ الْفَارِسُ عَلَى الْمَاشِي وَالْمَاشِي عَلَى الْقَائِمِ وَالْقَائِمُ عَلَى الْكَثِيرِ ».

Binekli atlı veya arabalı olanlar yayalara, yürüyenler, oturanlara; arkadan gelenler yetişince öndekilere; iki grup karşılaştığı zaman, az olanlar çok olanlara önce selâm verirler."¹⁶

"Binitli olan yürüyene, yürüyen oturana, sayıca az olan çok olana selâm verir." Buhari'nin bir rivayetinde: "Küçük büyüğe selâm verir" ilâvesi vardır.¹⁷

¹⁴ Nisa, 4/86.

¹⁵ Buhari, iman 49; Müslim, İman 24; Ebu Davud Menasik, 57.

¹⁶ Buhari, Isti'zân, 4-7; Müslim, Selâm.

Kalabalık toplumlar arası selamlaşmada ise, grubun birinden bir kişinin selâm vermesi, diğer gruptan da bir kişinin alması yeterlidir. Şayet gruptan hiç kimse selâmı almazsa, o grupta bulunan herkes günahkâr olur.

Ayrılış selâmı

Ayrıca İslâmî âdaba göre gruptan ayrılırken de ayrılan kişi tarafından selâm verilmesi sünnettir.

Peygamberimiz (s.a.s.) toplumdan ayrılan kişinin de girerken selâm verdiği gibi, çıkarken de selâm vermesini tavsiye etmişlerdir. Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuşlardır:

"Sizden biriniz bir meclise vardığında selâm versin. Oturduğu meclisten kalkmak istediği zaman da selâm versin. Önce verdiği selâm, sonraki selâmından daha üstün değildir."¹⁸

Selâm getirme

Bir kimseden selâm getiren birisine: "Aleyhi ve aleyke's-selâm!" şeklinde cevap verilir. Bir mektuba yazılmış bir selâm için ise: "Ve aleyke's-selâm" denilir yahut cevabı mektupta bu ifade yazılır.

Ev halkına selâm

Selâm, yalnızca dışarıda, sokakta, iş yerlerinde verilip-alınmaz; evde de selâm verilip-alınmalıdır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾⁶¹

"Evlere girdiğiniz zaman, Allah tarafından mübarek ve pek güzel bir yaşama dileği olarak kendinize (birbirinize) selâm verin. İşte Allah, düşünüp anlayasınız diye size ayetleri böyle açıklar.¹⁹ Görüldüğü gibi kişi başka kişilerin evlerine girdiğinde değil, kendi evine girdiğinde de evde bulunanlara selâm verir. Evde bulunan kişiler de baba, eş, çocuklar veya yakınlar vb. selâmına mukabelede bulunurlar.

Peygamber Efendimiz bu konuda da, yanında büyüttüğü Enes (r.a)'e şöyle buyurmuştur:

¹⁷ Buhari, isti'zân4-7; Müslim, Selâm 1; Âdâb46.

¹⁸ Ebu Davud, Edeb 150; Tirmizî, İsti'zân 15.

¹⁹ Nur, 24/61.

"Oğlum! Ailenin yanına girdiğinde selâm ver ki, sana ve ev halkına bereket olsun."²⁰

Böyle davranmakla, karşılıklı olarak Müslümanların birbirlerine sağlık, huzur, barış ve esenlik dilemesi gerçekleşmiş olur. Bir aile ve toplum fertlerinin, birbirlerine bundan daha iyi dilekte bulunmaları düşünülemez.

Kimlere Selâm Verilir

Yukardan beri izah ettiğimiz gibi, Müslüman erkekler birbirlerine, Müslüman kadınlar da birbirlerine selâm verirler. Bunların dışında, çocuklara ve kadınlara da selâm verilir. Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuşlardır:

Enes radiyallahu anh, çocuklara rastladığı zaman onlara selâm verir ve Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem böyle yapardı, derdi.²¹

Kadınlara selâm

Fitne korkusu söz konusu olmayan durumlarda kadınlara özellikle de yaşlı hanımlara selâm vermekte bir sakınca yoktur. Aksi takdirde selâm vermeyip susmak daha güzeldir.

Sehl İbni Sa'd (r.a) şöyle demiştir: Aramızda bir kadın -bir başka rivayette yaşlı bir kadın- vardı. Pazı köklerini alır, onları güvecin içine koyup pişirir, biraz da arpa öğütürdü. Biz cuma namazını kılıp döndüğümüz zaman ona selâm verirdik. O da hazırladığı yemeği bize İkrâm ederdi.²² Burada sahabe-i kirâmın cumadan sonra bir hanım efendiye uğradıklarını, ona selâm vermek ve onun ikramını almanın kendilerini sevindirdiğini bildiriyor. Bizler de fitne korkusu olmayan yerlerde selâm verebilir, alabiliriz. Bu konuda âlimlerin çeşitli görüşleri vardır.

Esmâ Binti Yezîd (r.a.) şöyle dedi: Kadınlarla birlikte otururken, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem yanımıza uğradı ve bize selâm verdi.

²⁰Tirmizî, İstizan, 10/ 2841.

²¹Ebu Davud, Edeb 137; Tirmizî, Ist'zân 9. Ayrıca bk. İbni Mace, Edeb 14.

²²Buhari, Isti'zân 16, Hars 21; Et'ime 17.

Kimlere selâm verilmez

Selâm verildiği takdirde alamayacak durumda olanlara ise, selâm vermek doğru değildir. Meselâ, namaz kılanlara, Kur'an-ı Kerim okuyanlara, hutbe dinleyenlere, ilimle meşgul olanlara, yemek yiyenlere selâm verilmez. Dolayısıyla bu durumda iken verilen selâmı almamanın bir sorumluluğu yoktur.

Sonuç olarak selâm, Müslümanların hayatlarının bir parçasıdır. Onu yaymak, âdab ve kurallarına uyarak fiilen selamlaşmada örnek olmak Müslüman için vazgeçilemez bir sünnettir. Selâmı vermemek, onu topluma yaymada üzerine düşeni yapmamak İslâm'ın selamlaşmaya verdiği önemi anlamamaktır. Peygamberimizin selâma verdiği önemi belirten iki hadisi şerifle konumuzu noktalayalım:

"Asıl cimri, selâm vermede cimrilik edendir."²³

"Sizden biriniz din kardeşine rastladığında ona selâm versin. Eğer ikisinin arasına ağaç, duvar ve taş girer de tekrar karşılaşırlarsa, tekrar selâm versin."²⁴

²³ Buhari, Edebu'l-Mufred, s. 202.

²⁴ Ebu Davud, Edeb 146.